

J. Nagy László

Szegedi Tudományegyetem, Újkori Egyetemes Történeti és Mediterrán Tanulmányok Tanszék

A villámháború és Magyarország

Az 1967. június 5-én kirobbant s hat napig tartó „villámháborúban” az arab országok katasztrofális vereséget szenvedtek. A vereség súlyos csapás volt a Szovjetunióra és a szocialista országokra is. A cikk bemutatja, hogyan reagált a hivatalos Magyarország, a párt és állami vezetés, de azt is, ahogyan a közvélemény, „az utca embere” véleményt formált. A hivatalos állásfoglalás nyilvános volt, míg a közvélemény álláspontját levéltári források és a hivatalos lapok ún. bujtatott cikkei alapján tudjuk rekonstruálni.

A hatnapos háborúnak is nevezett fegyveres konfliktus (a harmadik arab–izraeli háború) eseménytörténete ismert. A háború kirobbanásának okairól megoszlanak a vélemények. Történészek körében elterjedt az az álláspont, hogy a háború „véletlenül”, számos félreértés együttes hatásának az eredménye. Közrejátszott az „arab hidegháború” egyre feszültebb légköre, a nagyhatalmak hezitálása, Szíria és a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) vezetőjének szélsősége, a helyzet reális, higgadt elemzésének hiánya s az izraeli kormánykörökben teret nyert expanzív politika. Sőt olyan vélemény is létezik, amely szerint a szovjet vezetés ösztönözte volna a háború kirobbantására Egyiptomot. A szovjet pártlap, a *Pravda* közel-keleti tudósítója, a Nasszerrel is jó kapcsolatban lévő Primakov szerint legfeljebb az történhetett, hogy a Kairóban járt Grecsko marsall szerencsétlen kijelentését értelmezték rosszul az egyiptomi vezetők. A Varsói Szerződés csapatainak főparancsnoka megszemlélve egyiptomi hadsereget kijelentette, hogy „az sikerrel oldhat meg különböző problémákat a hadszíntéren”.¹

Az 1960-as évek második felében a nemzetközi élet fő feszültségforrása az amerikai vietnami háborúja volt, amely ugyanakkor radikalizálta a világban az Amerika-ellenes erőket, s azokat is, akik a társadalmi problémák gyors – akár erőszak alkalmazása árán is – megoldásának a hívei voltak. Ezt a nézetet a „nagy proletár kulturális forradalom” lázában égő maoista Kína a szovjet „revizionizmus” támadásán keresztül még propagálta is, főként a harmadik világban. Az amerikai szupermodern haditechnikával szemben sikeresen ellenálló Vietnam példája azt az illúziót keltette, hogy a lakosság egészét mozgósító „népi háborúval” – Che Guevara szerint – több Vietnamt létrehozva (vagy inkább kiprovokálva) vereséget lehet mérni a tőkés világ vezető hatalmára.

Az arab világnak is megvolt a maga Vietnamja: Észak-Jemen, ahol Egyiptom 50 ezer katonája segítette a köztársaságiakat a szaúdi támogatást élvező monarchistákkal szemben. Mondhatni, hogy nem nagy eredménnyel. A Mediterráneum keleti medencéjének feszültségét tovább növelte a ciprusi görög–török konfliktus, amely 1967 áprilisában némi CIA- segédlettel az „ezredesek” hatalomátvételéhez vezetett Görögországban.

Az arab világ is bonyolult, zavaros képet mutatott, soha nem látott megosztottság jellemezte. Követve a nemzetközi hidegháborús trendet „haladókra” és „reakcióskra” bomlott. Az előbbieket a nasszeri Egyiptom köré igyekeztek tömöríteni, az utóbbiak pedig Szaúd-Arábiát tekintették vezetőjüknek. Ez a megosztottság nem kedvezett azoknak, akik az erőteljes hangsúlyt kapott palesztin problémára megoldást reméltek. S ebben

a politikájukban támaszkodni kívántak a térségben már jelentős mértékben, és minden területen elkötelezett szocialista országokra.

A magyar kormány érzékelte a feszültséget a térségben, s aggódott a szíriai kormány szélsőséges és provokatív magatartása miatt, ám ekkor még nem fordított különösebb figyelmet a palesztin problémára, de jelentőségével tisztában volt, hiszen azt egy 1966-ban készült külügyminisztériumi dokumentum „az arab–izraeli viszony kulcskérdésének” minősítette.²

Az amúgy is feszültséggel terhelt térségben egyre nagyobb aggodalomra adott okot az 1966 februárjában hatalomra került damaszkuszi vezetés. Ez a neobaaszista katonatiszti csoport nagyon türelmetlen volt, mind bel-, mind külpolitikai kérdésekben. Az algériai nemzeti felszabadító háború (1954–1962) és a harcoló Vietnam példájára hivatkozva „népi háború” hirdett nemcsak Izrael, hanem az általuk reakciónak nevezett Jordánia és Szaúd-Arábia ellen is. Palesztina felszabadításában az első lépésnek tekintették az említett országok társadalmi rendszerének a megdöntését. Juszej Zuajen miniszterelnök az egyiptomi vezetőkkel folytatott tanácskozáson, 1966 novemberében azt javasolta Nasszernek, hogy minden fronton tegyék ingataggá az Izraellel kötött fegyverszünetet, vagyis provokálják Tel- Avivot. S ha háború robbanna ki, és az izraeli hadsereg Damaszkuszba vagy Kairóba ér, akkor ott majd a felfegyverzett néppel találja szembe magát. Nasszer megdöbbenve hallgatta a szíriai vezetőt: „Amit maga javasol, az a legbiztosabb út a vereséghez. Értse meg, hogy ebben az esetben nem Jordániával vagy Szaúd-Arábiával találjuk szembe magunkat, hanem Amerikával, amelyet két dolog érdekel az arab világban: elsősorban Izrael, aztán pedig a kőolaj.”³ Nasszer védelmi paktumot javasolt, amit később meg is kötöttek. Figyelmeztetése, mérsékletre intése azonban hiábavalónak bizonyult, a szíriai vezetés kereste a konfliktust Izraellel.

Az események az év májusában gyorsultak fel, amikor a feszültség már olyan fokot ért el, hogy a nemzetközi közösség is aggódni kezdett. Moszkva május 13-án olyan információt juttatott el Kairóba, hogy az izraeliek több hadosztályt szándékoznak összehívni a szíriai határ közelében. A háborús készülődést látszott erősíteni az is, hogy a nemzeti ünnepen, május 15-én Izrael Jeruzsálemben tartott katonai parádét. Tel-Avivot viszont az nyugtalanította, hogy Egyiptom kérte a fegyverszüneti vonalon elhelyezkedő ENSZ-erők visszahívását, mert így Szíriát érő esetleges támadás esetén közvetlen harci érintkezésbe kerülhetne az izraeli erőkkel. Az viszont valóságos riadalmat keltett kormánykörökben, hogy május 17-én két egyiptomi gép átrepült az atomkutató (és bombagyártó) központ, Dimona felett, s az izraeliek nem tudták elfogni őket. Nasszernek azonban nem állt szándékában háborút indítani, csak deffenzív, nyomásgyakorló lépések megtételére volt hajlandó, s kategorikusan elvetette helyettese, Amer marsall offenzív, támadó háborút akaró tervét.

Nasszer említett lépéseit Izraelben a háború kirobbantására tett előkészületekként értelmezték, és propagandájukban erősen felnagyították, eltúlozták, bár tisztában voltak vele, hogy az egyiptomi vezető nem akar háborút. Ezt később az izraeli politikusok is elismerték. Az akkor vezérkari főnök Jicak Rabin a francia *Le Monde* tudósítójának, Eric Rouleau-nak adott interjújában, amely otthon és külföldön egyaránt nagy figyelmet keltett, kijelentette: „Nem hiszem, hogy Nasszer háborút akart. Május 14-én a Sinaira küldött két hadosztály nem lett volna elegendő egy offenzív háború kirobbantásához. Ezt ő is és mi is tudtuk.” Sőt a szélsőjobboldali Menahem Begin, a preventív háború legbuzgóbb híve, 1982-ben minden köntörfalazás nélkül kijelentette: „Az egyiptomi csapat-összevonások nem bizonyították, hogy Egyiptom háborút akar... legyünk tisztességesek magunkkal szemben, mi voltunk azok, akik az ellenségeskedést kezdtük.”⁴

Ugyanakkor az izraeliek is – híven régóta óta jól bevált „kész tények” taktikájához – lényegében szintén provokálták a szomszédos országokat, elsősorban Szíriát. E taktika lényege az volt, hogy mindig az adott helyzetből kell kiindulni, s sohasem kell vizsgálni,

hogy az miként alakult ki. Dajan tábornok erről bizalmasan 1976-ban így nyilatkozott: „Tudom, hogy legalább 80%-a ezeknek az incidenseknek miként keletkezett... A következőképpen: a demilitarizált övezetbe küldtünk dolgozni egy traktort, olyan helyre, ahol még fű se nő, és előre tudtuk, hogy a szíriaiak löni fognak. Ha nem löttek, akkor a traktor tovább ment addig, amíg a szíriaiak dühbe nem gurultak, és végül löttek. Ekkor pedig bevetettük a tüzéséget, később pedig a légierőt.”⁵

Az arab hírközlő eszközök (főként az Arabok Hangja rádióállomás) s egyes szíriai és palesztin politikusok (elsősorban Sukeiri, a PFSZ vezetője) felelőtlen, félremagyarázható és eltorzítható, Izrael szétzúzására felszólító kijelentései, megnyilatkozásai

Ugyanakkor az izraeliek is – híven régóta óta jól bevált „kész tények” taktikájához – lényegében szintén provokálták a szomszédos országokat, elsősorban

Szíriát. E taktika lényege az volt, hogy mindig az adott helyzetből kell kiindulni, s sohasem kell vizsgálni, hogy az miként alakult ki. Dajan tábornok erről bizalmasan 1976-ban így nyilatkozott: „Tudom, hogy legalább 80%-a ezeknek az incidenseknek miként keletkezett... A következőképpen: a demilitarizált övezetbe küldtünk dolgozni egy traktort, olyan helyre, ahol még fű se nő, és előre tudtuk, hogy a szíriaiak löni fognak. Ha nem löttek, akkor a traktor tovább ment addig, amíg a szíriaiak dühbe nem gurultak, és végül löttek. Ekkor pedig bevetettük a tüzéséget, később pedig a légierőt.”

egy újabb holokauszt rémképét idézték fel az izraeliekben. S ezt Tel-Aviv ügyesen kihasználta, el tudta fogadtatni a világközvélemény jelentős részével (elsősorban a nyugat-európaival), hogy a zsidók államának a léte forog kockán. Nasszernek semmiképpen nem ez volt a célja, ő az 1956 előtti helyzetből akart kiindulni, propagandája viszont, anélkül hogy ezt szándékosan akarta volna, 1948 előtti volt. Ez a rendkívül negatív propaganda komolyan erősítette a háborúpártiakat Izraelben. A politikusok viszont (Ben Gurion is) csak az Egyesült Államok támogatásának a birtokában voltak hajlandók vállalni a fegyveres konfliktust. Ezt Washingtonból nem kapták meg egyértelműen. Johnson elnök elismerte, hogy az Akabai-öböl lezárását (május 22.) – a szabad hajózás elvének megsértését – fel lehet fogni casus belliként, ugyanakkor megpróbálta lebeszélni Izraelt a háborúról. Ennek a kétértelmű álláspontnak csak az első részét hallották meg az izraeliek, akik – éppúgy, mint az amerikaiak vagy De Gaulle – tudatában voltak katonai fölényüknek.

Nasszer viszont a johnsoni álláspont második felére figyelte. Ezt hangsúlyozta Washington is a hivatalos nyilatkozataiban. A britekről sem mondható el, hogy egyértelműen kiálltak volna a kardcsörtető Izrael mellett. De Gaulle pedig egyenesen felszólította, hogy ne háborúzzon. A francia elnök fegyverszállítások felfüggesztését rendelte el a térségbe, és kijelentette: aki először támad, azt tekinti agresszornak. Moszkva egyértelműen támogatta Egyiptomot és Szíriát.

Mindezek elegendő biztosítékul szolgáltak az egyiptomi vezető számára. Abban viszont tévedett – mivel az 1956-os helyzetet vélte megisméltódni –, hogy „Izrael báb az Egyesült Államok kezében”.⁶ Meg kell jegyeznünk, hogy Moszkva is hasonlóképpen vélekedett: „Izrael lépései mögött az imperialista körök állnak” – olvashatjuk a szovjet kormány május 24-i nyilatkozatában.⁷ Az 1967-es Izrael azonban már nem a 11 évvel korábbi. Tom Segev izraeli történész szerint a hatnapos háború a szabrák (az Izraelben

születettek) győzelmét is jelentette az „öreg zsidók”, a holokauszt túlélői fölött, s egyben a szociáldemokrata cionizmus végét és egy új nemzeti-vallásos korszak eljövételét.⁸

1967. június 5-én a reggeli órákban – 7 és 8 között – végrehajtott izraeli légitámadás pusztító erejű volt, a 419 egyiptomi repülőből 304 megsemmisült. Délig összesen 450, ebből 380 még fel sem szállt. Weizman tábornok, helyettes vezérkari főnök tíz órakor felhívta a feleségét, és csak ennyit mondott: „Megnyertük a háborút.”⁹ A rövid idő alatt elszenvedett katasztrófális vereség mindenkit meglepett – beleértve a résztvevőket is. Aziz Mohamed, az iraki kommunisták első titkára jegyezte meg Pullai Árpáddal, az MSZMP KB titkárával folytatott megbeszélésen, nem sokkal a háború befejezése után: „A közel-keleti helyzet meglepte őket. Azt tudták, hogy az arab országoknak komoly gyengeségei vannak, de nem gondoltak arra, hogy ezek ilyen gyors és nagyarányú vereséghez vezetnek.”¹⁰

Magyarországon az újságok május közepétől a vezető helyen foglalkoztak a közel-keleti eseményekkel, a szír–egyiptomi közös védelmi intézkedésekkel, az ENSZ-katonák elvonulásával, a Vörös-tenger kikötőjének lezárásával az izraeli hajók előtt, stb. Idézték Ataszí szíriai elnök harcias kijelentését: „Izrael első megmozdulására megindítjuk a felszabadító harcot.”¹¹

Május végén Losonczy Pál államfő Nasszernek küldött üzenetében teljes támogatásáról biztosította Egyiptomot. A háború kirobbanásának másnapján pedig a kormány hivatalos nyilatkozatot tett közzé, amelyben megbélyegezte az „izraeli politikát irányító szélsőséges köröket” és természetesen a mögöttük álló imperialista hatalmakat, elsősorban az Egyesült Államokat, amelyek „minden alkalmat megragadnak a nemzeti függetlenségük megszilárdításáért és a társadalmi haladásért küzdő arab államok hátba támadására”. Felszólítja az ENSZ-t, tegyen lépéseket, hogy a harci cselekmények megszűnjenek, és a csapatok vonuljanak vissza a harcokat megelőző pozíciójukba.¹²

A szovjet kormány nyilatkozatában agresszornak nevezi az „esztelenség és a politikai kalandorság útjára lépett izraeli kormányt”.¹³ Nagyon pozitívan értékeli Nasszer június 9-i beszédét, s azt, hogy visszavonta lemondását. Bölcs réalpolitikusként nevezték.

Június 9-én Moszkvában gyűlnek össze a szocialista országok vezetői, Románia kivételével, viszont Jugoszlávia részvételével. Szolidaritásukat fejezik ki az arab országokkal, és döntenek a támogatásukról. „Adtunk valami 8 ezer rubel gyorssegélyt, élelmiszerben, gyógyszerben. Felajánlottunk 8 millió, Szíriának 4 millió rubel értékű segélyt katonai felszerelésben, ezenkívül Egyiptomnak felajánlottunk mintegy 15 millió font értékű ipari, mezőgazdasági felszerelés szállítását hitelben. Mi ezt tudtuk csinálni az adott helyzetben” – olvashatjuk a Leonyid Brezsnyev és Kádár János 1967. szeptember 8-i megbeszéléséről készült jegyzőkönyvben.¹⁴ Június 12-én Magyarország megszákította diplomáciai kapcsolatait Izraellel. Így tett a többi szocialista ország is, Románia kivételével, amelynek vezetője, Ceausescu az arab országokat is felelőssé tette a háború kirobbantásáért, s nem ítélte el Izraelt.

A közel-keleti kérdés fontosságára utal, hogy az MSZMP Központi Bizottsága ülést hívott össze a megtárgyalására. A nemzetközi helyzetet mindig megvitatták, vagy beszámolót hallgattak meg róla, a Központi Bizottságban, de hogy külön napirendként szerepeljen egy konkrét kérdés, az csak vietnami háborúval kapcsolatban fordult elő. A június 23-i ülésen elfogadott határozatban leszögezték: „A Központi Bizottság elítéli Izrael agresszióját, a környező arab államok területének bekebelezésére irányuló törekvéseit, az izraeli katonai hatóságok kegyetlenkedéseit, a védtelen arab lakosság kiűzését a megszállt területekről... A Központi Bizottság kifejezve népünk baráti érzelmeit és akaratát, teljes szolidaritásáról biztosítja az agresszió által sújtott arab népeket.”¹⁵ A magyar párt és kormány összehangolt imperialista támadásnak minősítette a háborút, amelynek célja „visszavetni a nemzeti felszabadító mozgalmakat, elrabolni a haladás útjára lépett önálló népek nemzeti függetlenségét, megakadályozni, hogy azok maguk dönthessenek

sorsuk felett, és megkísérelni gyarmati függőségük fenntartását vagy visszaállítását új formában” – olvashatjuk még a határozatban. A szolidaritás kifejezése Egyiptom nemzeti függetlenségének és a társadalmi progresszió útján elért eredményeknek, sikereknek a védelmét jelentette. Az ennek érdekében folytatott küzdelmet az ENSZ keretein belül, politikai síkon, és nem katonai eszközökkel kívánták megvívni. Bár azzal is tisztában voltak, hogy az Egyesült Államok ellenállása miatt az igazságos rendezésre nem túl sok esély van. Ez tükröződik is az ENSZ Biztonsági Tanács november 22-i, 242. sz. határozatában, amely felszólítja az izraeli fegyveres erőket az elfoglalt területekről történő kivonulásra, elismeri a térség valamennyi államának – beleértve Izraelt is – jogát a szuverenitáshoz és a területi integritásához. A palesztinok problémáját, amely igazán ekkor vált ismertté a világközvélemény számára, viszont *nem nemzeti, hanem csupán menekültkérdésként* kezelte, és hangsúlyozta az igazságos rendezés szükségességét.

A magyar vezetők a vereség okainak vizsgálatokor és véleményük kialakításakor támaszkodtak a térség nagykövetségeinek jelentéseire, főként a különösen alapos, nagyon jó információs bázisra épülő damaszkusziéra. Illetve a Külügyminisztérium elemzéseire. Az arab országok vereségének számos oka volt. Elsősorban társadalmi-politikai, s az ebből fakadó szervezési és morális problémák, s nem a szemben álló hadseregek személyi állományának számában és a fegyverek minőségi színvonalában megnyilvánuló különbség.

Mindenekelőtt, nem volt egység az arab országok között abban, hogy akarják-e valóban a háborút? Ugyanakkor egyes politikusaik, elsősorban a szíriai Baász Pártból – már említett – valóságtól teljesen elrugaskodott, a tömegek érzelmeit felszító jelszavai a világközvélemény elutasítását váltották ki, s ez megsokszorozta az izraeliek erejét. A szíriai kommunisták, akiknek minisztériumi szinten voltak képviselői az állami vezetésben, hiába figyelmeztették a kormányt az Izraelt állami létében fenyegető politika negatív vonásaira „baaszisták – mondta Haled Bagdas, a kommunista párt vezetője a magyar nagykövetségen tartott értékelésében július 3-án – kiadták Izrael megsemmisítésének jelszavát, és a valóságban még saját magukat sem tudták megvédeni”.¹⁶

Egy korábbi, június 21-i keltezésű, a damaszkuszi nagykövetségről származó elemzés is a Baász Párt vezetőinek káros, romboló szerepére hívja fel a figyelmet: „a valóságos helyzettől elrugaskodó, nagyon gyakran demagóg, túlzott baloldali megnyilatkozású vezető képviselői a közép-keleti helyzetet élező és háborúhoz vezető politikát folytattak.”¹⁷ Példaként említi Hafez al-Asszad hadügyminiszter (később államfő) május 20-i nyilatkozatát, amelyben a „sordöntő csatát” sietette.

Az arab országok nem voltak felkészülve a háborúra, az egység hangoztatása ellenére a széthúzás jellemezte őket (pl. rendkívül éles volt a szembenállás Szíria és Jordánia között). Katonai szempontból pedig elmaradtak az izraeli hadseregtől. A szovjet katonai attasé szerint hiába nagyobb potenciálisan az arab országok katonai ereje, mint Izraelé „hiányzik a szervezethez, a székértő irányítás és a megfelelő kiképzés”.¹⁸

A kétségbeesés rémisztően meggondolatlan lépések megtételét is felvetette az intenzív, balos – a kínai ultraforradalmi frázisok hatásától sem mentes – vezetőknel. A már idézett június 21-i elemzésben a következőket olvashatjuk: „Az arab országok meggondolatlanul azt is elvárták volna a Szovjetuniótól és a többi szocialista országtól, hogy a háborúba konkrétan beavatkozva hozzájáruljanak a harmadik világháború kibontásához.”¹⁹ Moszkva természetesen elutasította a katonai beavatkozást, bár készülséget rendelt el a Varsói Szerződés bizonyos egységeinél. Június 12-én, a Nasszerrel történt megbeszélés után, Bumedién algériai államfő Moszkvába utazott, és „látogatása során tulajdonképpen nyílt szovjet katonai beavatkozást követelt, és figyelmen kívül hagyta azt, hogy ez világháborút válthat ki”.²⁰

A magyar közvélemény nem alaptalanul érezte azt, hogy a harcoló vietnami vállalt szolidaritás mellett megjelenik az arab országok támogatása is, s ez újabb anyagi ter-

mészetű terheket ró az emberekre. S ráadásul teljesen feleslegesen, mert míg a vietnamiak hősiiesen harcolnak, az arabok csak vesztenek. Emiatt – állapította meg az 1967. augusztusi követi konferencián felszólaló egyik diplomata – terjed az a vélemény, hogy „kidobott pénz az arabok támogatása”.²¹

S valóban, a magyar közvélemény, beleértve az MSZMP tagságát is, megosztott volt, nem azonosult egyértelműen – vagy egyáltalán nem – a kormány politikájával. Erről már a Központi Bizottság 13-i ülésén Kádár János is beszélt, s szankciókat helyezett kilátásba azokkal szemben, akik szembehelyezkedtek a párt hivatalos álláspontjával. Arról is beszélt, hogy „az Izraellel szembeni arab kijelentések nem voltak helyesek s világosan meg kell mondanunk propagandánkban is: a szocialista országok soha nem támogatták azt az arab propagandakampányt, hogy Izraelt meg kell semmisíteni”. Ugyanakkor azt is köntörfalazás nélkül megállapította, hogy „az előállt helyzet kudarc és vereség az arabok számára, az antiimperialista és haladó arab rendszerek számára – és közvetlenül a mi számunkra is”.²² Az arab–izraeli konfliktussal kapcsolatos közhangulatot bemutató titkos jelentésben a következőket olvashatjuk: „a magyar zsidó kommunisták úgy ítélik meg, hogy az igazság Izrael oldalán áll az arabokkal szemben... az arabok antiszemita és antikommunisták. Nasszer olyan mint Hitler. A Szovjetunió tekintélyén nagy csorba esett.”²³

Kádár János a helyzet ismeretében úgy döntött, hogy a valóságos helyzetről tájékoztatni kell a párt tagságát. Ez az ún. szabad pártnapok keretében történt, amikor egy-egy intézmény, gyár, település stb. pártszervezete kibővített taggyűlést tartott (vagyis párttonkíviúliek is részt vehettek), ahol olyan információk (a fent említettek közül több) is elhangzottak, amelyek nyilvánosan, a sajtóban, nem jelentek meg.²⁴

Nem lehetett azonban elkerülni, hogy valamilyen módon a sajtóban is megjelenjenek a lakosság körében meglévő ellentétes, a hivatalos irányvonallal nem egyező vélemények. S ezek valóban kifejezést is nyertek, természetesen a rendszer jellegének megfelelő sajtós formában: tudni kellett „olvasni a sorok között”.

Az MSZMP hivatalos orgánumban, a *Népszabadságban* július 26-án cikk jelent meg *Az ENSZ-közgyűlés, a Közel-Kelet és mi* címen. A cikknek nem volt aláírója, ún. belső vezércikk volt, vagyis hivatalos álláspontot tükrözött. Érdekes hosszabban idézni belőle. Először a cikk megállapítja, hogy „az események bonyolult sorozatára nálunk is többféleképpen reagált a közvélemény különböző rétege”. Őket nem konkrétan, hanem általánosságban jelöli meg. „Volt, aki arra gondolt: talán a fasiszmust túlélte zsidóság egy csoportjára következnek az újabb nehéz idők, s ezt történelmileg igazságtalannak, érzelmileg fájónak minősítette.” A megfogalmazásból elég világosan kitűnik, hogy ezt a réteget elsősorban a zsidók alkotják, illetve még a velük szimpatizálók. De mit csinált, hogyan viselkedett Izrael? Határsértést követett el, háborút robbantott ki, agressziót követett el. Majd „az agresszió sikere után vezetői hetykén úgy nyilatkoztak, hogy a rablott földet nem adják vissza – nos, ezt az Izrael kellett volna talán támogatnunk? A fasiszmus minden nemzetiségű, fajú, bőrszínű üldözöttjével ma is vallott szolidaritásunk miatt sem tehetjük ezt.” Mint kitűnik, az arabokkal szembeni fasiszta vádak a cikk nem nyíltan, hanem burkoltan az agresszió elkövető Izrael ellen fordítja, amikor az antifasiszta szolidaritásra hivatkozva ítéli el. De, hogy a durva asszociációt elhárítsa nyomban ki is jelenti, elismerjük Izraelt, nem teszünk egyenlőségjelet az izraeli nép és kormánya közé.

A cikke, anélkül hogy egyet is idézne, elítéli a mindkét fél részéről elhangzott szélsőséges kijelentéseket, de mint „a sovinizmusba könnyen átcsapó nacionalizmus” megnyilvánulását.

És természetesen nem maradhatnak el a Dávid és Góliát harcának mítoszát cáfoló sorok sem. Ez a probléma is az ismert kifejezéssel kerül bemutatásra: „Vannak, akik Dávid és Góliát harcáról beszélnek. Ám ez már csak azért sem állja meg a helyét, mert Izrael mögött ott az Egyesült Államok, ami arrogánssá tette s nem úgy viselkedett, mint

az arab tengerben fuldokló kicsiny ország, hanem úgy mint a hatalmaskodó nagyúr bizalmas csatlósa, aki biztos benne, hogy bármit tett gazdája mögötte áll.”

S végül, mi a megoldás útja? A két szélsőség – a minden áron háborút, illetve békét akarók – elítélése után erre is elhangzik a válasz: az agresszió következményeinek a felszámolását végső soron a békés egymás mellett élés politikájának az érvényre juttatása biztosítja.

A cikk megjelenése után néhány nappal, július 29-én, Kádár János a Ganz-MÁVAG gyárba látogatott, és szokás szerint beszédet is tartott. Ebben visszatért a problémára, azt igyekezett bizonyítani, hogy „nem hiábavaló a segítség, kötelességünk segíteni”.²⁵

Magyarország, éppúgy, mint a többi szocialista ország, a konfliktus békés megoldására törekedett, s ebben Nasszer partnere volt.

Jegyzetek

¹ Evgueni Primakov (2001): *Au coeur du pouvoir. Mémoires politiques*. Éditions du Syrtex, Paris. 231. Primakov (1929–2015) az 1990-es években külügyminiszter, majd miniszterelnök volt.

² A Magyar Népköztársaság és az arab országok kapcsolatainak alakulása. MNL OL XIX-J-1-j, Arab országok 1966. 116. d.

³ Hejkal 1967 *al-infjâr* című könyve (Kairó, 1990, 364–367. old.) alapján idézi: Laurens, Henry (1999): *Paix et guerre au Moyen-Orient. L'Orient et le monde de 1945 à nos jours*. Armand Colin, Paris. 230–236.

⁴ Mindkettőt idézi: Eric Rouleau (2012): *Dans les coulisses du Proche-Orient. Mémoires d'un journaliste diplomat (1952–2012)*. Fayard, Paris. 158–159.

⁵ Idézi: Laurens, Henry (2007): *La question de Palestine*. 3. k. 1947–1967. *L'accomplissement des prophéties*. Fayard, Paris. 679.

⁶ Feljegyzés Nasszer és Pozsidajev szovjet nagykövét megbeszéléséről, 1967. május 22. Közli (2003): A közel-keleti konfliktus dokumentumai 1957–1967. Az Orosz Föderáció Külpolitikai Archivumának dokumentumaiból. (Főszerk.: V. V. Namjkin.) Moszkva. 562. (oroszul).

⁷ *Népszabadság*, 1967. május 25.

⁸ Tom Segev (2007): *Nous sommes toujours en 1967. Courrier international*, június, 865. sz.

⁹ Idézi: Benny Morris (2003): *Victimes. Histoire révisitée du conflit arabo-sioniste*. Ed. Complexe, IHTP Paris. 319.

¹⁰ MNL OL M-KS 288. f. 32/1975. 44. ö. e.

¹¹ *Népszabadság*, 1967. május 23.

¹² Uo., 1967. június 7.

¹³ Uo.

¹⁴ (2015): *Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai. 1956–1988*. 2. k. *Válogatott dokumentumok*. Szerk.: Földes György. Napvilág Kiadó, Budapest. 264. Kádár János még megjegyezte, hogy a kérésekből úgy tűnik, az arabok nem tudják pontosan mit is akarnak konkrétan kérni. A fegyverek pótlását a Szovjetunió végezte, illetve még Csehszlovákia.

¹⁵ *Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–1970*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 89–90.

¹⁶ MNL OL M-KS 288. f. 32/1967. 4. ö. e.

¹⁷ Uo. 9. ö. e.

¹⁸ Uo. Katonai információk, 1967. szeptember 5.

¹⁹ MNL OL M-KS 288 9. ö. e. f. 32/1967.

²⁰ MNL OL XIX-J-1-j, Arab országok 1968. 6. d. 001253/1.

²¹ MNL OL M-KS 288. f. 32/1967. 22. ö. e.

²² Idézi: Kocsis András (2003): Magyar zsidó politika a háború végétől a kommunista rendszer bukásáig. *Múlt és Jövő*, 3. sz. 36.

²³ Uo. 37.

²⁴ E sorok írója is részt vett ilyen „szabad pártnapon”.

²⁵ *Népszabadság*, 1967. július 30.